

Per Albin Hansson: Folkhemstalet

Talare	Datum	Plats
Per Albin Hansson Partiledare	18 januari 1928	Andra kammaren, remissdebatten

Omständigheter

Per Albin Hansson tal vid remissdebatten i riksdagens andra kammare den 18 januari 1928, allmänt kallat Folkhemstalet. Talet existerar i flera versioner. Det här återgivna är hämtat från Per Albin Hanssons eget tryckta urval och manus, i P. Albin Hansson (1935). **Demokrati**. Stockholm: Tidens förlag, s. 19–32.

Folkhemmet är kanske den största metaforen i svensk 1900-talspolitik. Födelseögonblicket anses vara detta tal. Under hela 1920-talet var regeringarna svaga med dåligt parlamentariskt underlag, och riksdagen, särskilt den direktvalda andra kammaren, kom därför att få en central roll. Sedan 1926 satt en liberal regering som endast kunde klara sig tack vare statsministern C.G. Ekmans utpräglade "vauggma"starpolitik". Decenniet kännetecknades av strejker, lockouter och arbetslöshet som ingen regering räddade på. Socialdemokratin hade hamnat i ett ideologiskt vakuum sedan den allmänna rösträttten var vunnen, ett dödläge som man skulle övervinna först med den nya krispolitiken 1932. Och ledarskapet var omstritt. Per Albin var visserligen verkställande utskottets ordförande och riksdagsgruppens ordförande, men någon partikongress hade inte hållits efter Brantings död 1925, och Rickard Sandler, Ernst Wigforss eller Arthur Engberg kunde också tänkas som kommande partiledare.

Talet är mycket långt eftersom det är det första socialdemokratiska inlägget i den allmänna remissdebatten. Det ger en bild av socialdemokratisk riksdagsretorik på 1920-talet, även om det nog är ovanligt aggressivt. Före Per Albin har endast högerledaren amiral Lindman talat.

Per Albin börjar med att diskutera den skattesänkning som finns i regeringens budgetproposition. Sedan kan han gå vidare till behovet av reformer, och därefter följer den berömda folkhemspassagen. Per Albin har placerat den på ett föga framträdande ställe i talet. I ett följande mycket långt parti om strejker, arbetsfred och arbetsmarknadspolitik, är Per Albins tes att endast socialdemokraterna kan skapa lugn på arbetsmarknaden. Därefter blir det mer tullpolitik och så försvarspolitik innan det är dags att avslutningspartiet återknyta till de principiella synpunkterna.

Folkhemsmetaforen varckte inte något omedelbart uppseende. Statsminister Ekman tog visserligen upp den när han fick ordet och försökte omtolka den efter sin samförståndspolitik; han framhöll att man "vid detta folkhems uppbyggande räknar med verkligheten, underordnar delintressena under det hela". Men Stockholmstidningarna som nästa dag innehöll referat över flera sidor av remissdebatten har inte fått sig närmare vid folkhemmet.

Varför begrep man inte att det var lösenordet för årtionden av socialdemokratiskt regerande som uttalats? Det kanske inte är så konstigt. Per Albin gör litet för att signalera att han håller ett principalt. Mycket länge håller han sig till ren dagspolemik i ironisk ton. Det är ett längre riksdagstal som alla andra i slutet av tjugotalet. Per Albin använder också lika mycket uttrycket **medborgarhemmet**, och verkar alltså inte själv förstå vilken klang **folkhem** kunde komma att få. Han markerar också att han inte är den första att använda den. Pelle Holms **Bevingade ord** kan bestå med belägg från den konservativa statskunskapsprofessorn Rudolf Kjellen 1912 och från den borgerlige politikern Alfred Petersson i Påboda 1909. Vad det handlar om är snarast att överta metaforen från mer konservativt sinnade ideologer och omtolka den i socialdemokratisk riktning. Det är inte heller första gången Per Albin prövar begreppet; Yvonne Hirdman har uppmarksamat det i en artikel i julnumret 1927 av kvinnoförbundets tidning **Morgonbris** där Per Albin försöker få kvinnorna att känna sig mer hemma i politiken och uppmanar dem att "reda det stora folkhemmet". Efter folkhemstalet återkom den i hållningstalet till partikongressen 1928 då han valdes till ordförande. Ideologiskt viktigare är nog två programmatiska artiklar av Per Albin i den socialdemokratiska tidningen **Ny Tid** hösten 1929, "Klasskampsbegreppet" och "Folk och klass". Där går han i polemik mot den konfrontationslinje som lett till ett svidande valnederlag ett år tidigare och argumenterar för samverkan av särskilda intressen som det centrala momentet i partiets politik.

- 1 Vid högtidliga och för övrigt även vid vardagliga tillfällen tala vi gärna om samhället – staten, kommunen – såsom det för oss alla gemensamma hemmet, folkhemmet, medborgarhemmet. Bilden har måhända efter den senaste stora

5 författningsreformen fått en flitigare användning än tillföre, men även under
det politiska fåväldets tid tillgreps den från makthavarnas sida, i synnerhet när
det gälde [sic] att hos massorna inpränta känslan av förpliktelse till det
allmänna, skyldigheten att bära bördor och bringa offer. Det är kanske också i
10 plikt-känslan som uppfattningen om samhället såsom det gemensamma hemmet
starkast och bäst kommer fram. Sin egen rätt och sin egen andel är den enskilde
sällan sen att hävda, men i omtanken om andra är han icke lika snar.

Hemmets grundval är gemensamheten och samkänslan. Det goda hemmet
känner icke till några privilegierade eller tillbakasatta, inga kelgrisar och inga
15 styvbarn. Där ser icke den ene ner på den andre, där försöker ingen skaffa sig
fördel på andras bekostnad, den starke trycker icke ned och plundrar den svage.
I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på
det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytandet av alla
sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade
20 och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttne och
utarmade, plundrare och utplundrade.

Det svenska samhället är ännu icke det goda medborgarhemmet. Här råder
visserligen en formell likhet, likheten i politiska rättigheter, men socialt sett
25 består ännu klassamhället och ekonomiskt råder fåtalets diktatur. Olikheterna
äro stundom skriande; medan några bo i palats betrakta många det som en lycka
om de få bo kvar i sina kolonistugor även under den kalla vintern; medan en del
leva i överflöd, gå många från dörr till dörr för att få en beta bröd, och den
fattige ängslas för morgondagen, där sjukdom, arbetslöshet och annan olycka
30 lurar. Skall det svenska samhället bli det goda medborgarhemmet måste
klasskillnaden avlägsnas, den sociala omsorgen utvecklas, en ekonomisk
utjämning ske, de arbetande beredas andel även i det ekonomiska förvaltandet,
demokratin genomföras och tillämpas även socialt och ekonomiskt.

35 Man skall kanske invända, att den sociala och ekonomiska utjämningen länge
pågått och alltjämt fortgår. En liberal nationalekonom gjorde för en tid sedan
ett nummer av, att sedan 1860-talet lönen för grovarbetare och statare vuxit
betydligt raskare än för lektorer och kammarråd. Men detta visar ju alls icke att
vi nått ett tillstånd, med vilket vi böra slå oss till ro. Även om armodet är mindre
40 nu än förr, så är dock nöden alltjämt daglig gäst i tusende svenska hem, fastän
man i vissa kretsar icke tänker på den mer än vid juletid. Massor av medborgare
leva i betryck och otrygghet. Mer än 5 proc. av befolkningen åtnjöt

fattigvårdsunderstöd 1924 – och dock är fattigvården för de flesta den sista
45 resursen efter långa fruktlösa försök att klara sig själv. Många, många kämpa sig
fram under stora försakelser. Lönen för arbetare inom handel, industri och
samfärdsel pendlade 1926 mellan 1,431 och 3,572 kr. och genomsnittslönen låg
under hälften av dessa belopp sammantagna. För stataren var samma år värdet
50 av lön och stat 1,105 kr. I vår tid får det vändas många gånger på slanten innan
den ges ut om sådan inkomst skall räcka till det nödtorftiga för ofta stora
familjer. Men ändock ropas det från många håll på lönesänkningar och Svenska
arbetsgivareföreningen svänger lockoutklubban i syfte att tvinga fram sådana!
Den alltjämt rådande oerhörda ojämnheten i den ekonomiska fördelningen
illustreras på ett slående sätt av statistiken över enskilda personers år 1921
55 redovisade förmögenhet. 9 proc. av inkomsttagarna ägde 90 proc. av
förmögenheten; av 2,946,052 inkomsttagare redovisas 2,319,621 utan angiven
förmögenhet, men vi hade 933 inkomsttagare som disponerade
miljonförmögenheter, nära 2 ½ miljon vardera. Ser man på de särskilda
yrkesgrupperna blir illustrationen kanske ännu mera talande. Där har man t.ex.
60 jordbruket. På varje medlem av godsägarefamiljen kom en förmögenhetsandel
av 128,000 kr., på varje medlem av hemmansägarefamiljen en andel av 5,400 kr.,
på medlem av torparfamiljen en andel av 213 kr. och på medlem av
statarfamiljen en andel av 16 kr. och 25 öre. Inom industrin är motsättningen
lika bjärt om man jämför vad som kommer på en medlem av företagarfamiljen
65 och en medlem av arbetarfamiljen. Vi kunna ju lämpligen se på de just nu mest
aktuella industrierna. Vid sågverken kom på varje medlem av företagarfamiljen
en förmögenhetsandel av 44,000 kr., på medlemmen av arbetarfamiljen 118 kr.,
inom pappersmasse- och pappersindustrierna voro siffrorna resp. 73,920 kr. och
113 kr., vid malmgruvorna 80,000 kr. och 138 kr., etc. Detta är siffror som tala
70 och som agitera. Det blir ständigt flera som fråga sig, varför den ekonomiska
fördelningen skall i så hög grad vara till de hårt arbetandes nackdel; vår tids
människor betrakta icke ett samhälle av fattiga och rika såsom en gudomlig
ordning; de lyssna icke när de mättes profeter predika ”Österlandets
förnöjsamhet”.

75 Det är den stora uppgiften för en ärlig demokratisk politik att göra samhället till
det goda medborgarhemmet. Men tar man del av den sittande regeringens
program, sådant det avspeglar sig i trontal och statsverksproposition, så är man
berättigad till frågan: är denna regering demokratisk mer än till namnet? Dess
80 ekonomiska politik representeras främst av en kommunalskattereform, som
sådan den framträdde i fjol snarare ökade än lättade skattebördan för de minst

bärkraftiga och som väl i år kommer att i sina eftergifter åt höger bli ur demokratisk synpunkt ännu sämre. Dess sociala politik får sitt främsta och förnämsta uttryck i förslaget till lag angående kollektivavtal, vilken bildar inledningen till en lagstiftning i syfte att försvåra de arbetande klassernas kamp för högre levnadsstandard, och som nu drives fram mot de organiserade arbetarnas protester. Men någon antydning om, att regeringen ämnar framlägga t.ex. förslag om arbetslöshetsförsäkring, finner man icke. Det är tydligt, att den sittande regeringen icke har någon starkare känsla för behovet av förändringar i den sociala och ekonomiska ordningen. Den finner väl, med sin partipress, att allt är ganska gott. Dess chef har ju också en gång förklarat, att för den borgerliga demokratin har deltagandet i det sociala reformarbetet ofta inneburit upppoffringar. Från den som ser saken så är knappast någonting att vänta till gagn för det sociala och ekonomiska demokratiseringsarbetet.

Det är endast på ett område av det sociala fältet, som regeringen visat någon iver och handlingslust. Det är ifråga om arbetsfreden. Tyvärr måste man emellertid konstatera, att detta ingripande icke präglas av något socialt förnuft, icke är ägnat att tjäna en utveckling fram till social fred och samförstånd, utan istället hotar att ytterligare försämra det nuvarande tillståndet.

Det har under den offentliga debatt, som pågått om den s.k. arbetsfredslagstiftningen, även från icke-socialistiskt håll med kraft hävdats, att det stora problemet om arbetsfreden icke löses genom tvångslagar utan på samförståndets väg. De samförståndsdiskussioner mellan arbetsgivare och arbetare, som öppnats i England, ha även hos oss omfattats med ett livligt intresse. Jag vågar icke bestämt uttala mig om, huruvida även i vårt land de ifrågavarande parterna äro redo för en liknande överläggning. Lockoutherrarnas stridslystnad just nu är icke något gynnsamt tecken. Man bör kanske fästa större avseende vid det faktum, att under de senaste 10 à 15 åren i genomsnitt tre fjärdedelar av alla tvister mellan arbetsgivare och arbetare avvecklats utan öppen konflikt. Och jag vågar bestämt hävda, att regeringen skulle göra en betydligt förnuftigare och mera gagnelig användning av sin nitälskan för arbetsfreden, om den sökte föra arbetsgivare och arbetare samman till samförståndsdiskussioner, än genom att driva fram en lagstiftning, som reser arbetarklassen i harnesk och som är impopulär på förhand även långt utanför arbetarnas krets. Men en av den Ekmanska regeringens första åtgärder var ju, som bekant, att spränga de överläggningar mellan representanter för arbetare och arbetsgivare under förmedling av opartiska, som tillkommit på den senaste socialdemokratiska

regeringens initiativ och som om de ostörda fått fortgå, måhända kunnat föra
längre än man från början vågade hoppas. Med en sådan start för den sittande
regeringens arbetsfredspolitik är det förklarligt, att fortsättningen endast kunnat
125 framkalla nya konflikter. Regeringen har icke haft mod och förstånd nog, att
vända om från en felaktig väg. Den har bara desperat fortsatt som den började.

Det är så mycket mer förvånansvärt, att socialministern kunnat vara med
härom, som han icke blott tidigare ådagalagt ett gott förstånd i sociala ting utan
130 också offentligen givit tillkänna, att en lagstiftning om arbetsfreden bör komma
tillstånd endast under vissa bestämda förutsättningar. Till dessa förutsättningar
hörde arbetar- och arbetsgivarorganisationernas förtroende till planerade
åtgärder. Åtminstone inom arbetarorganisationerna möta lagstiftningsförsöken
en djup och allmän misstro. Att under sådana omständigheter forcera fram
135 lagar kan endast leda till en skärpning av motsättningarna och ett försvårande av
allvarliga samförståndssträvanden.

Det är rätt kuriöst, att en socialist skall behöva varna en frisinnat-liberal regering
för att lägga nya stenar på vägen till samförstånd. Enligt en vulgär småborgerlig
140 uppfattning vilja ju vi socialister striden för dess egen skull och knyta våra
förhoppningar om framgång till en ständig oro och skärpta motsättningar. I
verkligheten äro vi, även socialt sett, mycket fredsvänliga. Inom den socialistiskt
skolade delen av arbetarklassen är det en ganska allmän mening, att det nya och
bättre samhället säkrast och bäst reses under fredlig utveckling. Vi betrakta
145 arbetet såsom den förnämsta källan till rikedom och kultur. Vi se i det ostörda
värdeskapandet en av de viktigaste betingelserna för allmänt väl och enskildas
bästa. Under senare år har man även bland arbetarna börjat fundera över om
icke förhållandet på arbetsmarknaden skulle kunna nöjaktigt regleras på ett
bättre sätt än genom öppna förödande strider. Strejkvapnet tillgripes nu
150 sparsammare. Enligt den officiella statistiken voro antalet strejker under åren
1916-1920 i genomsnitt 442 per år, 1921 302, 1922 354, 1923 192, 1924 238,
1925 211, 1926 191. Antalet av strejker berörda arbetare var: 1916-1920 i
genomsnitt 45,464, 1921 44,053, 1922 43,547, 1923 42,995, 1924 19,495, 1925
20,438 och 1926 28,046. Om trots denna påtagliga återhållsamhet ändock
155 genomsnittligen under femårsperioden 1921-1925 ett större antal arbetare varit
invecklade i konflikter än under närmast föregående femårsperiod, så beror
detta på arbetsgivarnas lockouter. Men det finnes åtskilliga tecken, som tyda på,
att även på arbetsgivar sidan tränger sig fram insikter och stämningar av annat
slag än de, som behärska lockoutherrarna.

Utan att av de anförda siffrorna draga några för långt gående slutsatser, torde man kunna betrakta det såsom ingalunda utsiktslöst att allvarligt syssla med samförståndstanken. Men man bör från början göra klart för sig, att skall den
165 kunna beredas någon betydande och varkatig framgång måste den tagas upp i demokratisk anda. Begreppen herre och tjänare måste definitivt övergivas. Envisas man att i arbetaren se endast en lejd varelse, som man skall draga så mycket fördel av som möjligt mot minsta möjliga vederlag, då kommer man ingen vart mot en bättre ordning. Men vill man i arbetaren se en värdefull
170 medarbetare i företaget och som sådan göra honom delaktig icke blott i arbetet, utan också i skötsel och ledning och avkastning, då kan det löna sig att på allvar undersöka huru långt samförståndets, de gemensamma intressenas och samarbetets väg bär. Man kommer då in på den industriella demokratis problem, som enligt min mening innesluter den verkliga lösningen av
175 arbetsfredens problem och som, löst med ärlighet och förstånd, kommer att mäktigt bidra till övervinnandet av näringslivets svårigheter och till en stegrad produktion.

Ingen är nog naiv att tro på ett snart genomförande av den industriella
180 demokratin. Det finns ännu mycket av fördomar att övervinna å ömse sidor. Arbetsgivarna och arbetsledarna äro ömtåliga om sitt; de äro rädda för att ledningen skall förlora sin myndighet, sin rörelsefrihet, sin driftighet. En del arbetare se med misstro på en nyordning, som i vissa fall kan komma att lägga på dem ett betydande ansvar, utan motsvarande compensation genom ökad andel i
185 avkastningen. På båda sidor tänker man nog ännu i allmänhet först och mest och lite för mycket på sig själv. Här behöver allmänandan utbredas och det är min tro, att en allvarlig undersökning av problemet skall kunna övertyga många om, att en sådan allmänhänsyn visst icke står i strid med de enskildas intressen, att man även här kan på ett gott sätt samtidigt tjäna allmänt väl och eget bästa.
190 Ju förr vi börja denna undersökning, desto snarare skall insikten härom komma och desto bättre skola vi vara beredda att praktiskt lösa uppgifterna, när de en gång på grund av förhållandenas egen utveckling icke längre kan undanskjutas.

Vårt lands första socialdemokratiska regering föranstaltade en utredning
195 rörande den industriella demokratis problem och genom motion bringades förslaget om införande av driftsnämnder under prövning vid riksdagen 1924. Riksdagen avböjde då att taga ställning, under hänvisning till att myndigheternas yttranden ännu icke avgivits. Men i det godkända

200 utskottsutlåtandet betecknas problemet som ”ett av nutidens allra viktigaste”
och understrykes starkt behovet av att finna medel, som kunna leda till
sämforstånd. Numera föreligga myndigheternas yttranden och det skulle vara av
stort intresse att från regeringsbänken få höra, huruvida man inom den sittande
regeringen överhuvud ägnat saken någon uppmärksamhet. Skulle regeringen
205 vara tveksam ifråga om en framställning till riksdagen behöver den därför icke
sitta med armarna i kors. Finnes intresse kan detta mycket väl taga sig uttryck i
ett initiativ för att föra samman representanter för de närmast intresserade
parterna till överläggningar om ett friare realiserande av idén om driftnämnder
och om en ännu längre gående industriell demokrati. Genom ett dylikt initiativ
210 skulle regeringen – jag upprepar det – göra större gagn för arbetsfreden än
genom att trumfa igenom en lagstiftning, som på många håll betraktas såsom en
klasslagstiftning. Skulle icke den sittande regeringen i elfte timmen kunna taga
sitt förnuft tillfånga och åtminstone göra ett försök att handlägga denna viktiga
angelägenhet såsom en allvarlig samhällsfråga och icke endast som en
215 prestigefråga för vissa ledande frisinna och liberala politiker?

Den industriella demokratins problem är emellertid icke blott en fråga om fred
på arbetsmarknaden. I sin innersta kärna berör det hela formen för förvaltandet
av landets produktiva företag och syftar ytterst till att på det industriella
220 området fullborda den utveckling, som redan ägt rum på det politiska området,
nämligen från envælde till demokratiskt styrelsesätt. Men liksom vägen till
politisk demokrati var lång och mödosam, räkna vi med att den fulla industriella
demokratin endast så småningom kommer att genomföras. Det är dock på tiden
att en början göres och ingen är närmare till att här taga ett initiativ än landets
225 regering. Har den sittande regeringen någon tanke på ett sådant initiativ så bör
den icke försvåra för sig själv genom en politik, som skapar misstro och motvilja
bland de organiserade arbetarna.

Den känsla av trygghet till existensen, som förvisningen om bistånd vid
230 arbetslöshet, sjukdom och annan olycka samt på ålderdomen skänker, gör den
enskilde mera medveten om sitt medborgarskap. Den alstrar också den
sanhörighet med det allmänna, den hemkänsla, som är kännetecknande för en
god demokrati. Men den sittande regeringen tycks sakna sinne härför. Dess
sociala reformprogram företer en stor torftighet. Det enda, som bjudes, är
235 borttagandet av karenstiden vid olycksfallsersättning. Förutom
arbetslöshetsförsäkringen saknar man även i år sjukförsäkringen. Har det
nederlag, som statsministern med sitt manövrerande i föl beredde regeringen i

denna fråga, förtagit den lusten för ett nytt försök? Moderskapsförsäkringen
240 kommer icke heller och ingenting göres för att så småningom utveckla
pensionsförsäkringen dithän, att den verkligen kan bereda de fattiga gamla
någon trygghet på ålderdomen. Torftigheten är så mycket med skriande, som
man låtit regeringsorganet i förväg utlova ”sociala omvårdnadsplaner med
djupgående allmänna verkningar”. Är det någon som märkt något sådant? För
245 egen del har jag icke kunnat göra någon annan upptäckt än den, att regeringen
ingenting vill och ingenting av betydelse gör för att utveckla den sociala
omsorgen. Varför ? Det kan ju inte vara uteslutande reformlathet. En regering,
som ägnar så mycket intresse t.ex. åt restaurangdansen, att den tvingar
kontrollstyrelsen att skriva två gånger om samma sak, den saknar tydligen inte
250 ett visst reformnit. Men detta tycks vara mer inriktat på reklam än på att
verkligen åstadkomma något av värde för dem, som leva i betryck.

Att under såna förhållanden hoppas på några initiativ från regeringens sida, som
skulle kunna befordra en ekonomisk utjämning vore nästan löjligt. Kanske är
255 det bäst att från början säga ifrån, att jag inte önskar se hr Ekman i aktion för att
åstadkomma någon ”delning”. Vi resa inga krav på att man bara skall ”dela lika”.
Jag trodde ett slag att detta icke skulle behöva försäkras, men så såg jag att en av
våra författare i ett för övrigt förträffligt tal till ungdomen utropar:

260 ”Framförallt, tro icke den lockande läran, att allt blir bra, bara vi dela upp
penningen mellan oss. Vi svenskar kunna lika litet som andra nationer leva på
att dela. Det är mycket viktigare för oss att skapa nya värden, ekonomiska och
kulturella.”

265 Mot dessa synpunkter finns från socialistiskt håll egentligen inget att invända.
Vilja vi leva måste vi skapa nyttigheter och värden och ju större tillgången på
dessa är desto rikare kan livet bli. Men det skall skapas för folket, icke för några
privilegierade. Ernst Didring framhöll själv, att den sanna demokratin bottnar i
hjälpssamhet mot varandra och framförallt i rättrådighet. Men den rättrådige
270 kan icke försvara, icke finna sig i den nuvarande ekonomiska ordningen, den
nuvarande fördelningen av värden, som skapats och skapas. En fortskridande
utjämning måste här ske vid lönerns avvägning, vid beskattningen och genom
socialisering. Kan t.ex. tiden icke anses mogen för överföring till det allmänna i
viss utsträckning av enskilda förmögenheter genom begränsning av arvsrätten
275 och en kraftigare arvsbeskattning? Och borde icke framförallt det allmännas
representanter i regering och riksdag tillägna sig den känsla för det allmännas

rätt och intresse, som är den bärande i socialiseringstanken? De fördomar, som avslöjat sig t.ex. i kritiken av socialiseringsnämndens yttrande rörande allmänna principer för en ny gruvlagstiftning – ett ärende, som regeringen heller icke ”hunnit med” – borde icke få behärska statsmakterna. Det hävdande av statens ägande- och förfoganderätt över naturtillgångar, som sker i detta yttrande, borde i vår tid anses självklart. Ur speciella socialistiska synpunkter kan ju detta socialiseringsnämndens förslag icke betraktas såsom särskilt betydelsefullt, men det ger en riktig inställning och kan bli till nytta även på så vis, att det tvingar en del medborgare att tänka över problem, vilka snart nog kunna komma att tillhöra dagens brännande. Jag har redan pekat på, att inom en politisk demokrati måste också det ekonomiska fåväldet falla. Det politiskt fullmyndiga folket kommer icke i längden att finna sig i, att de viktigaste medlen för produktion av dess livsbetingelser, för bevarandet och ökandet av välståndet, ligger i händerna på några få kapitalister, som ofta för att tillgodose sitt vinstbegär åsidosätta hänsynen till både produktionens och andra allmänna intressen. Det är väl för landet, om medborgarna i god tid tänka sig in i de uppgifter, som vi här kunna komma att ställas inför.

Den stora uppgiften för ärlig demokratisk politik är, såsom redan sagts, att göra vårt land till det goda medborgarhemmet, med tryggad existens för dem, som där bygga och bo, med allas samverkan för gemensamt bästa. Den uppgiften vore naturlig för en borgerlig demokrati, som en gång bröt sig väg under fältropet: frihet, jämlikhet och broderskap. Men det var länge sen de nuvarande excellenserna Ekman och Löfgren, ledarna av vad som alltjämt vill anses vara en borgerlig demokrati, drömde om att gå längre än till demokratins utanverk. Det kan vara likgiltigt, om de slagit sig till ro med vad som är på grund av bristande vilja eller därför att de icke orka gå vidare. Det är till själva faktum vi ha att hålla oss. Den sittande regeringen lovade visserligen stolt en gång att leda det fortsatta framsteget, men den har hittills endast visat sin oförmåga. Av den är intet av något betydenhet att hoppas för arbetet på social och ekonomisk demokrati. Den framstår till och med ofta såsom ett hinder för detta arbete. Detta är avgörande för vår hållning till densamma. Det är avgörande också för de stora massor av vårt folk, som drömt om att efter den politiska demokratins genomförande statsmakterna på allvar skulle taga itu med uppgiften att häva betrycket och otryggheten.

Regeringen kan ju, om den vill, trösta sig med, att om den i detta stycke klandras av oss socialdemokrater, så får den pris från högern. För högern är

nämligen privilegiesamhället den naturliga ordningen och endast långsamt kommer man på det hållet till insikt om att ”evigt ej kan bli det gamla”. Högerens ledare i denna kammare, amiral Lindman, har nyligen offentligt berättat, att
320 högern ännu under detta sekels första decennium betraktade socialdemokraterna ”som politiska intränglingar”. Han gör det knappast numera. Men lika kortsynt som hans uppfattning om oss socialdemokrater var ”under seklets första decennium”, lika kortsynt är det, om man på borgerligt
325 håll tror att under en politisk demokrati de sociala skrankorna och det ekonomiska fåväldet skola kunna bestå. Och kortsynthet är alltid till skada. Därom har den långa striden för politisk folkstyrelse burit oss mångt vittnesbörd. Man borde taga lärdom. Man borde på borgerligt håll förstå, att om man vägrar uppmärksamhet åt det som alltmera allvarligt sysselsätter stora befolkningsgrupper, om ledarna för den borgerliga politiken rycka på axlarna åt
330 kravet på den politiska demokratins kompletterande med social och ekonomisk demokrati, så kan detta endast vara till förfång för den lugna utvecklingen. Motsättningarna skärpas istället för att mildras och avlägsnas. Striden förbittras och förlänges. Kraft förnötes och värden förspillas i onödan innan man kommer dit, som man dock måste komma och dit man snart nog skulle nå om
335 överallt finnes socialt förstånd, verklig samhällsanda och god vilja.

Taggar

1920-tal, 1928, Man, Politiska tal, Riksdagen, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/per-albin-hansson-folkhemstalet>

345

350